

ҚАЗАҚ ӘДЕБИЕТІ БӨЛІМІНІҢ БІЛІМ АЛУШЫЛАРЫНА КӘСІБИ БАҒЫТТАЛҒАН ШЕТ ТІЛІН ОҚЫТУДА «ДИУАНИ ХИКМЕТТІҢ» МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

*Сүлейменова Ж. А.¹, Қорғанбеков Б. С.²

*¹докторант Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті,
Астана қаласы, Қазақстан Республикасы, e-mail: zhazs@mail.ru

² ф.ғ.к., профессор Л. Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті
Астана қаласы, Қазақстан Республикасы, e-mail: bolat64@mail.ru

Аңдатпа. Оқытушы сабақтарын қызықты және нәтижелі өткізу үшін үнемі жаңа әдістер мен материалдарды іздестіріп, түгендеп отырады. Қазақ әдебиеті бөлімінің білім алушыларына кәсіби бағытталған шет тілін үйрету барысында материалдардың жетіспеушілігінен, пән оқытушысы өз тарапынан оқу–әдістемелік құралдарды дайындайды. Жаңа Қазақстан дәуірі қалыптасып жатқандықтан болашақ маман иелеріне құнды ақпаратты дұрыс жағынан жеткізу - әрбір оқытушының міндеті. Сондай баға жетпес құндылықтардың бірі – Қожа Ахмет Яссауидің «Диуани хикмет» жинағы болып табылады. Диуани Хикмет қазақ әдебиетінің жауһар қазынасы - ол ұғымдарды ортаға салуға, пікірлерді қалыптастыруға және үйлестіруге, ойлау мен сыни ойлауды дамытуға мүмкіндік береді.

Жұмыстың мақсаты – көркем әдебиеттің, соның ішінде Яссауидің «Диуани Хикметінің» ағылшын тілін оқытудағы рөлінің зор екендігін айқындау және хикметтер жинағын – **синквейн әдісі арқылы** оқытуда жақсы дереккөз ретінде қолданудың маңыздылығы мен артықшылықтарын талқылау болып табылады. Зерттеу жұмысының мақсатына жету үшін оқу үдерісінде қолданылып жүрген заманауи әдістер қарастырылып, қажеттісі зерделенеді. Сол арқылы оқылым, жазылым, тыңдалым және сөйлеу сияқты төрт дағдыны игеру қалыптастырылады.

Зерттеу барысында теориялық және практикалық материалдарды жинақтау, ғылыми-әдістемелік әдебиеттерді талдау, тәжірибені зерттеу және Синквейн сияқты әдістер қарастырылады.

Әдебиеттану ғылымының жан-жақты дамуы - кәсіби мамандарды даярлауда қойылатын заманауи талаптарды талап етуде, өйткені әдебиет тек тіларалық емес, сонымен қатар, мәдениетаралық қарым-қатынаста да негізгі буын болып табылады. Бұл жұмыстың ғылыми маңыздылығын анықтаса, оқу үдерісінде Синквейн сияқты дәстүрлі емес әдісті қолданып, оны Яссауи хикметтері арқылы жүзеге асыру - жұмыстың практикалық құндылығын анықтайды.

Зерттеудің нәтижесі ретінде, біз ағылшын тілін "Диуани Хикмет" арқылы оқытудың құнды шынайы материал, мәдени құндылық, тіл байыту және жеке тұлғалықты қалыптастыру болып табылатын төрт артықшылығын анықтадық. Сол анықталған артықшылықтар – оқу материалын дайындау барысында төрт дағдыны (оқылым, тыңдалым, жазылым және сөйлеу) жетілдіру үшін өз септігін тигізе алатындығын дәлелдей алдық. Сонымен қатар, зерттеу нәтижелері алдағы уақытта пәнді оқытуға арналған оқу-әдістемелік құралдар мен әдістемелік ұсыныстарды дайындауда қажет болары анық.

Тірек сөздер: Синквейн әдісі, шет тілі, әдебиет, Диуани Хикмет, Яссауи, оқыту үдерісі, сыни ойлау, дағды.

Негізгі ережелер

Қазіргі әлемде болып жатқан жаһандық үдерістер кез келген салада кәсіби дайындығы бар тұлғаларды қажет етеді. Жан-жақты маманның ел дамуына тиізіер пайдасы зор. Мұндай кәсіби мамандарды даярлап шығару үшін педагогтар дұрыс үлестірмелі материалдарды жасауға жауапкершілікпен қарауы керек. Шетел тілін оқытудың дәстүрлі әдісі өзекті емес, сондықтан жаңа оқу құралдарын жасау әрбір оқытушы үшін өте маңызды. Уақыт өте келе оқытудың жаңа әдістері пайда болады, сондықтан оқу материалын әр уақытта жаңартып отыру өте маңызды. Оқытылатын пәндердің сапасы тікелей соған байланысты. Бұл зерттеу жұмысы шет тілін оқытудағы Синквейн әдісін және негізгі материал ретінде «Диуани хикмет» сияқты көркем шығарманы пайдаланудың маңыздылығын зерттеуге арналған.

Кіріспе

Қожа Ахмет Яссауи – сопылық ілімнің түркі тармағының негізін салушы, ойшыл, өз туындыларын оғыз-қыпшақ диалектісінде жазған тұңғыш дарынды түркі ақыны. Оның ең танымал шығармаларының бірі болып табылатын «Диуани хикмет» күллі түркі халқының жауһар туындысы. Бұл жайлы Э.Ф.Мамедова-Кекеч өзінің мақаласында атап өтіп, Ахмет Яссауи әдебиет тарихында із қалдырған түркі әлемі ғұламаларының бірі. Зерттеушілер оның «Диуани хикмет» еңбегіне әдеби-тарихи тұрғыдан баға беріп, түркі халықтарының асыл мұрасы деген тұжырымға келген [1] – деген пікір қалдырған.

«Диуани Хикмет» – кедейліктен, құлдықтан, жемқорлықтан сақтану үшін адамдарды сауатты, білімді болуға және адамгершілікке шақыратын философиялық трактат пен жыр жинағы.

Осы күнге дейін Қазақстанның көптеген ғалымдары Яссауи хикметтерін қазақ тіліне аударса, түркі тілдес және шетел ғалымдары хикметтерді талдап келеді. Олардың ішінде Д. Девиз, М.Тахрали, В.Мусали және тағы басқа да шетелдік ғалымдар бар. Яғни Ясауидің еңбегі көне заманнан-ақ дүние жүзі ғалымдарын қызықтырып келеді. Оның себебі– туындының бірегейлігімен түсіндіріледі. Бүгінгі таңда Яссауи шығармасын тек ғалымдар ғана емес, сонымен қатар отандық және шетелдік қарапайым журналист және аудармашылар да зерттеп жатыр. Сондай ізденушілердің бірі ағылшындық Д.Трапман. Ол Әнуарбек Бөкебайдың шағатай тілінен орыс тіліне аударған нұсқасын негізге алып, хикметтер жинағын ағылшын тіліне аударып шықты. Ағылшындық журналист Қожа Ахмет Яссауидің іргелі еңбегін алғаш болып ағылшын тіліне аудару мүмкіндігіне ие болғаны үшін ризашылығын білдіріп, оның туындыларын адамзат баласына берілген керемет сый екенін [2] атап өтті.

Жер жүзі ғалымдары біртуар ғұламаның туындыларына қызығушылық танытып отырғанын есекере отырып, түркітілдес мемлекеттер ынтымақтастығы кеңесінің бейресми саммиті барысында президентіміз Қ.К. Тоқаев "Түркі өркениетін жаңғыртуды Қожа Ахмет Яссауи мұрасын және Түркістан қаласын әлемге танытудан бастау керектігін" [3] айтты.

Материалдар және әдіс-тәсілдер

Бұл зерттеу жұмысында тәжірибені зерттеу, ғылыми-әдістемелік әдебиеттерді талдау және Синквейн әдісі сияқты әдістер қолданылды.

Тәжірибелік оқыту әдісі – бұрыннан қолданылып келе жатқан педагогикалық зерттеу әдісінің бір түрі. Кең мағынада бұл тарихи тәрбиелік байланыстарды орнатуға және білім беру жүйелерінің ортақ және тұрақты белгілерін анықтауға бағытталған ұйымдастырылған оқу қызметі. Ұзақ уақыт бойы қолданылып келе жатқан педагогикалық зерттеудің бұл әдісі нақты мәселелердің шешімдерін талдау және оларды жаңа тарихи жағдайларда қолданудың орындылығы туралы қорытынды жасау үшін қолданылады [4].

Ғылыми-әдістемелік әдебиеттерді талдау зерттеудің ең қолжетімді және сонымен бірге көп уақытты қажет ететін әдісі болып табылады, өйткені ол орындаушыдан жоғары тиімділікті және таңдалған зерттеу тақырыбына қатысты оқылғанды сыни тұрғыдан бағалай білуді талап етеді. Бұл әдіс әдебиетпен жұмыс істеуде белгілі бір дағдыларды қажет етеді: жұмыс жоспарына сәйкес үзінді жасау, конспект жүргізу, материалды топтастыру [5, 42 б.].

«Синквейн» әдісі – кез келген шет тілін оқытуда әдебиетті пайдалана отырып, белсенді оқыту әдісі [6]. Синквейн — сын тұрғысынан ойлау технологиясының тәсілі, яғни нақты бір тақырып бойынша оқу материалын бірнеше сөздермен баяндау және оны терең ұғынуға жету. Бұл тәсілді барлық пән бойынша қолдануға болады. Сонымен қатар, мәтінді өз ойын қысқа, нақты және дәл, тура сөздерді қолдану арқылы түсіндіруге үйретеді. Синквейн сөз қорын байытады, қысқа түсінік айтуға дайындайды, идеяны тұжырымдауға үйретеді [7].

Нәтижелер мен олардың талқылануы

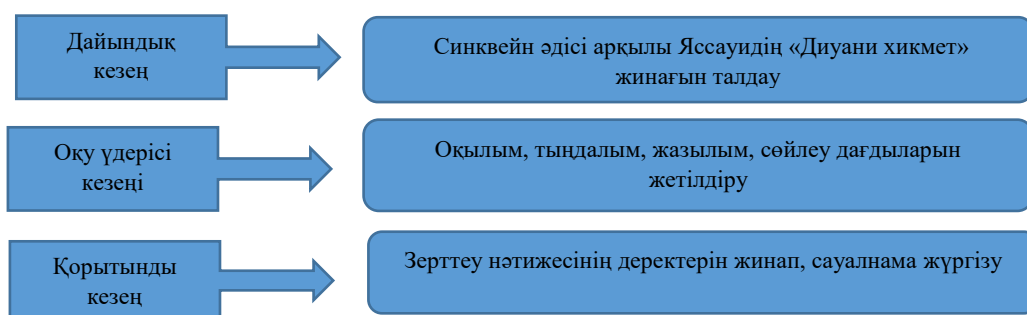
Кәсіби бағытталған шет тілін оқыту – заманауи инновациялық тәсілдерді қажет етеді. Ондай тәсілдерге кейс-стади, симуляция, рөлдік ойындар, жобалау, сыни тұрғыдан ойлау технологияларын жатқызуға болады. Әр салаға байланысты шет тілін оқытудың өзіндік ерекшеліктері бар. Экономика мен бизнес саласында білім алып жатқан студенттерге оқу үдерісінде кейс-стади мен симуляция әдістерін қолданған абзал. Себебі, берілген тақырыпқа сай кейстер құрастырылып, сыни ойлау арқылы олардың шешімдері анықталады. Оқу жағдаятының проблемасы мен оның шешу жолдарын анықтай отырып, білім алушылар қажетті дағдыларын дамытады. Ал әдебиет саласында білім алып жатқан шәкірттерге шет тілін үйрету - басқа мамандық иелерімен салыстырғанда әлдеқайда жеңілірек болып келеді. Себебі тіл мен әдебиет бір-бірінен ажыратуға келмейтін біртұтас ұғымдар секілді. Шет тілдерін оқытуда көркем шығарманы қолдану өте маңызды болып табылады. Өйткені әдебиет білім алушыларға көптеген жаңа сөздер мен сөз тіркестерін, фразалық етістіктерді, мақал-мәтелдерді және дәйексөздерді меңгеруге көмектеседі [8]. Шынында да, ағылшын тілін оқытуда көркем мәтінді пайдалану қиялды оятады және студенттерге топтық талқылаулар мен жеке зерттеулерге мүмкіндік береді. Әдебиетті –тіл (сөздер, тіркестер, нақыл сөздер, мақал-

мәтелдер т.б.) жасайтыны белгілі, яғни «әдебиет – тілдің одақтасы» болып табылады. Оның үстіне әрқайсымыз әдебиетті күнделікті өмірде пайдаланамыз, әдебиет арқылы біз оқуды, тыңдауды, аударуды және сөйлеуді үйренеміз. Әдебиет – ескі салт-дәстүрімізді, әдет-ғұрпымызды танытатын құрал. Әдебиет – тіл үйренудің құнды ресурстарының бірі. Тіл үйретуде әдебиетті пайдаланудың артықшылығы – білім алушылар мәдени ақпарат алады, ел мен халық туралы түсінігін кеңейтеді, мәдениетті, қоғамды және идеологияны түсініп, бағалау мүмкіндігіне ие болады, өздерін ынталандырады және интеллектуалдық жағынан дамытуға тырысады.

Бұл зерттеудің мақсаты – ағылшын тілін оқыту үдерісінде «Диуани Хикметті» Синквейн әдісі арқылы оқытудың маңыздылығын зерттеу болып табылады. Яғни зерттеу барысы арнайы кезеңдерден құралды: бастапқы (дайындық) кезеңі, оқу үдерісі кезеңі және қорытынды кезең. Әрбір кезеңнің өзіндік мақсаттары белгіленіп, білім алушылар оны толығымен орындауға тырысты. Қысқа мерзімді экспериментке «Туран-Астана» университетінің «Қазақ тілі және әдебиеті» оқу бағдарламасы бойынша білім алып жатқан білім алушылары қатысты.

Дайындық кезеңі зерттеуге сәйкес идеяларды қалыптастыру және ұйымдастыру үшін маңызды болып табылады. Сондықтан бұл үдеріс барысында білім алушылар оқу мақсатымен танысты. Яссауидің сопылық поэзиясын және Синквейн әдісін талқылады. Оқу үдерісі кезеңінде шәкірттер оқылым, жазылым, тыңдалым және сөйлеу дағдыларын жетілдіруге арналған тапсырмалармен практикалық жұмыс жасады. Қорытынды кезеңде зерттеу нәтижесінің деректері жиналды, білім алушылар арасында сауалнама жүргізіліп, ағылшын тілі сабақтарында әдебиетті пайдаланудың қаншалықты тиімді екендігі анықталды.

Сурет 1 - «Диуани Хикмет» жинағын қолдану арқылы ағылшын тілін оқытудағы маңызды үш кезең

Дайындық кезеңі. «Синквейн» – кез келген шет тілін оқытуда әдебиетті пайдалана отырып, белсенді оқыту әдісі. Аделаида Крепси бірінші болып «синквейннің» вариациясын жасады. Синквейн – бес жолды схеманы қолданатын поэтикалық формалар класы. Синквейн – бұл тұжырымдамаға аффективтік және когнитивтік жауаптарды көрсететін бес жолды өлең [9].

Синквейнды құру ережелері

Өлеңнің бірінші жолы оның тақырыбы. Ол тек бір сөзбен және әрқашан зат есіммен беріледі. Екінші жол негізгі тақырыпты ашатын, сипаттайтын екі сөзден тұрады. Бұл сын есімдер болуы керек. Жіктік жалғауларды қолдануға рұқсат етіледі. Үшінші жол етістіктерді немесе герундияларды қолдану арқылы синквейннің тақырыбы болып табылатын сөзге қатысты әрекеттер сипатталады. Үшінші қатарда үш сөз бар. Төртінші жол енді сөздердің жиынтығы емес, тұтас сөз тіркесі болып табылады, оның көмегімен құраушы тақырыпқа өз көзқарасын білдіреді. Бұл жағдайда ол – білім алушының өз бетімен құрастырған сөйлемі де, міндетті түрде ашылатын тақырып аясындағы ұтымды сөз тіркесі, мақал-мәтел, нақыл сөздер, цитаталар, афоризмдер де болуы мүмкін. Бесінші жол – бір ғана сөз, ол түйіндеу. Көбінесе бұл өлең тақырыбының синонимі болып табылады. Синквейнді жазу ережесін тура сақтау міндетті емес. Мысалы, мәтінді жақсарту үшін 4-ші қатарда 3 немесе 5 сөз, ал 5-ші қатарда – 2 сөз болуы мүмкін. Қолданудың басқа да нұсқалары мен сөзтаптары болуы мүмкін. Синквейн – бұл сабақтың әр кезеңіндегі, жаңа тақырыпты оқығанда білімгерлердің ассоциация деңгейін тексеруде қолдануға болады [10].

Яссауи хикметтерінің барлығы өмірлік жағдаяттардағы түсініксіз мәселелерді түсіндіреді және адамдардың рухани мұрасын қалыптастырады. Сол рухани құндылықтарды білім алушылардың бойына сіңіру үшін, хикметтерді жай оқып қана қоймай, оны талдау негізге алынды. Топ студенттерінің басым көпшілігі «Синквейн» әдісі – олардың қызығушылықтарын оятқандығын атап өтті. Алайда хикметтер жинағында нақты сюжеттің болмағандығынан сәл қиындықтар да туындады. Дегенмен, аталған әдістің маңыздылығын зерттеп, талдай келе, олар хикметтердің бірқатарын төмендегі жүйе бойынша құрастырды: Бірінші жол – тақырып болып табылатын бір сөз. Екінші жол – мәтіннен бес етістік. Үшінші жол – оқырманмен қатынас жасау үшін бес зат есім. Төртінші жол – білім алушылардың өз беттерімен құрастырған сөйлемдері (4-сөйлем). Бесінші жол шығармадағы негізгі дәйексөз. Хикметтер саны 100 ден асқандықтан, мысал ретінде тек 6-шы хикметтің «Синквейн» әдісі бойынша жасалған нұсқасын кесте түрінде көрсетуді жөн көрдік.

Кесте 1. 6-шы хикмет Синквейні

Бірінші жол	Екінші жол	Үшінші жол	Төртінші жол	Бесінші жол
Sinners or forgiveness	Reading prayers, fasting by day, sending greetings, wept a lot, crying/mourned	Mustafa, sins, challenges, angels, followers	1 The coreligionists all mourned. 2. The followers prayed all day and fasted to protect themselves from Shaytan's intrigues.	Repentance.

			<p>3. I realised that there is no limit to God's gratitude.</p> <p>4. I became sick, unable to get rid of sin.</p>	
--	--	--	--	--

Диуани хикметте әр түрлі мысалдармен берілген терең мағына жатыр. Бұл әдісті оқу процесінде қолдану арқылы оқушылар адамзат, бақыт пен бақытсыздық ұғымдарын түсінуге тырысып, хикметтердің құрылымын анықтады. Яссауидің «Синквейндегі» әдісі бойынша жинақтау – ұстаздар мен шәкірттер үшін құнды әрі қажетті материал болды. Синквейн әдісінің артықшылықтары - білім алушылар етістіктермен, зат есімдермен, сын есімдермен, дәйексөздермен таныса алды. Сонымен қатар, олар өмірлік жағдаяттарда кейбір маңызды мәселелердің шешімін табуға, нақты әрі еркін сөйлеуді үйренуге тырысты.

Оқу үдерісі кезеңі. Ағылшын тілін оқытудың басты мақсаты –оқу, жазу, тыңдау және сөйлеу сияқты төрт тілдік дағдыларды дамыту болып табылады. Тапсырма пішімдері осы дағдыларды дамыту әрекеттерінің барлығын қамтыды.

Оқылым. Бұл зерттеудің бірінші мақсаты Яссауидің «Диуани хикметін» оқуға негізделді. Оқудағы табыс студенттердің кейінгі оқу үлгеріміне әсер ететіні белгілі. Деректерді талдау үшін студенттер Джонатан Трапман аударған хикметтердің ағылшын тіліндегі нұсқасын оқыды, содан кейін 150 хикметтердің ішінен оларға нақты қызықтырған 20 хикметті таңдап алу ұсынылды. Сол хикметтерді дұрыс оқып, әр хикметтің екі тармағын жаттау тапсырылды. Танымдық жүктеме студенттерді саналы таңдау жасауға итермеледі. Берілген тапсырманы орындай отырып, білім алушылар ағылшын тіліндегі сөздердің дұрыс дыбысталуына мән беріп, жаттау арқылы есте сақтау қабілетін дамытты. Таңдалынып алынған хикметтерге сыни талдау жасалынды. Сыни талдау – жұмысты «сырттан» бағалауға мүмкіншілік туғызды.

Жазылым. Бұл дағдыны дамыту үшін білім алушылардың Синквейн әдісі бойынша әзірленген нұсқалары мен түсіндірмелері қарастырылды. Дағдыны қалыптастырудың дәл осы түрі студенттердің ерекше қызығушылықтарын оятты. Себебі берілген тапсырма білім алушылар тарапынан 100 пайыздық көрсеткішпен толық және тамаша орындалды.

Тыңдалым. Дағдыны дамыту үшін зерттеушілер хикметтердің біршамасын диктофонға жазып білім алушыларға тыңдатты. Сонымен қатар, хикметтер жинағын аударған ағылшындық журналист Д.Трапманның Яссауи, Түркістан, «Диуани Хикмет» жайлы берген сұхбаты Ю-туб желісі арқылы студенттерге көрсетілді. Тыңдалымның тапсырмаларының негізгілері болып True/False (рас/өтірік) және сұрақ-жауап жаттығулары таңдалынды.

Сөйлеу. Білім алушылар дебат ретінде берілген тақырып бойынша талқылау мен пікірталас жүргізді. Бұл дағдынының ерекшелігі студенттер

топпен және жеке өздері жұмыс жасауды үйренді. Бір-бірінің жауабын тыңдап, сол жауаптарды өздерінше бағалауға тырысты.

Қорытынды кезең. Үдерістің барлық кезеңдері аяқталған соң, «Синквейн» әдісінің және Яссауи шығармашылығын ағылшын тілі сабағында қолданудың тиімділігін бақылау мақсатында білім алушылар арасында жазбаша және ауызша тест жүргізілді. Жазбаша тест 4 нұсқасы бар 40 сұрақтан құралды, әр сұраққа кәсіби лексикаға қатысты 5 жауап болды. Ауызша тапсырма кәсіби тақырыптарға қатысты 10 сұрақтан тұрды. Студенттерге жазбаша және ауызша тапсырмаларды орындауға 100 минут уақыт берілді. Қорытынды бағалау нәтижесі бойынша топтың 90 пайызы «өте жақсы», ал қалған 10 пайызы «жақсы» деген бағаларды иеленді. Яғни топ студенттерінің ешқайсысы «қанағаттарлық» деген деген баға алмады. Бұдан заманауи әдістің тіл үйрету процессінде өзінің оң нәтижесін көрсеткендігін байқауға болады. Аталған әдістердің артықшылығын ескере отырып, білім алушыларға тағы бір тапсырма, яғни зерттеушілер тарапынан дайындалған сауалнама жүргізілді. Сауалнамада Яссауи шығармашылығына, «Синквейн» әдісінің тиімділігіне қатысты сұрақтар қойылды. Сол жүргізілген сауалнамамыздың нәтижесі бойынша қатысушылардың 100 пайызы Яссауидің «Диуани Хикметі» өскелең ұрпаққа оң және жарқын әсері бар деп есептеді. Олар дана сөздер мен дәйексөздерді кез-келген қарапайым адамның барлық жерде қолдануы керек деген тұжырым жасады, Синквейн әдісінің жақсы жақтарын тізбектеп, тапсырманы оңай түсінуге көмектескендігін атап өтті. «Синквейн» әдісін топ студенттерінің барлығы бірауыздан қолдады және бірде-біреуі аталған әдістен бас тартпады.

Қорытынды

Біз «Қазақ тілі және әдебиеті» оқу бағдарламасы бойынша кәсіби бағытталған шет тілін оқытуда әдебиетті, әсіресе Ахмет Яссауидің «Диуани хикметін» және Синквейн әдісін пайдаланудың қаншалықты маңызды екендігін көрсеткіміз келді. Әр хикметтің тақырыбын құрастырып, етістіктерді, зат есімдерді, сын есімдерді саралап, сыни ойлау арқылы хикметтерге талдау жасадық. Хикмет тілінің қиын болғанына қарамастан, білім алушылар сөйлеу, оқылым, жазылым, тыңдалым сияқты дағдыларын дамытуға өз тараптарынан ат салысты. Шет тілдерін оқыту процесінде шығарма тілі төрт дағдыны (оқылым, тыңдалым, жазылым және сөйлеу) дамыту үшін ең қолайлы үлестірмелі материал [11]. Сонымен қатар, Синквейн әдісі қарапайым коммуникативтік құзыреттілікті қалыптастыратындығы да белгілі. Осы әдіс арқылы білім алушының мәдени, тұлғалық және танымдық тұрғыда дамуы іске асады. Жалпы шетел тілін оқыту келесі мәселелерді шешуге бағытталған. Ол жайлы С.С.Құнанбаева өзінің мақаласында атап өткен:

- шетел тілі сөйлеудің құралы екендігі жайлы түсінік қалыптастыру;
- лингвистикалық ой-өрісті кеңейту;
- коммуникативтік-педагогикалық бейімделуді қамтамасыз

ету;

- тұлғалық қасиеттерді дамыту;
- эмоционалдық ауаны дамыту;
- жаңа әлеуметтік тәжірибеге баулу;
- рухани-адамгершілік тәрбие беру;
- танымдық қабілеттерді дамыту [12].

Яссауи шығармаларының синквейнін жасай отырып, хикметтерде қаншалықты құнды ақпарат жатқандығын және «Диуани хикметті» тек қазақ тілін емес, сонымен қатар ағылшын тілін үйренуге де зор септігін тигізетіндігін түсінді. Студенттер жеке, жұппен немесе топпен жұмыс жасап, ортақ мәселені талқылап, оның шешімін таба алды. Синквейн әдісі оларды Яссауи шығармасын жан-жақты зерттеп құнды мәліметтерді табуға ынталандырды.

«Диуани хикмет» арқылы білім алушылар сөйлемнің грамматикалық құрылымы, ойдың байланысу тәсілдері, синтаксис, лексикалық және синтаксистік бірлік сияқты жазба тілдің көптеген ерекшеліктерімен танысты. Студенттер негізгі кейіпкер Яссауидің эмоционалдық реакциялары мен моральдық қиындықтарын сезіне отырып, оның хикметтері кімге арналып жазылғандығын қарастырды. Ағылшын тілін аталған әдіс арқылы оқытуда шәкірттердің ынтасы, қызығушылығы, тілді меңгеру деңгейі сияқты қабілеттерінің артқандығын ескере отырып, хикметтердің олардың шынайы өмір тәжірибесіне, эмоцияларына, армандарына оң әсер бергендігін түсіндік. Бұл әдіс ағылшын тілін үйретуге ғана емес, сонымен қатар өмірдегі болып жатқан жағдаяттарды бақылауға да арналған тамаша ресурс құралы бола алды. Ағылшын тілін оқытуда «Диуани хикметті» пайдалану - студенттердің өмір мен адамдар туралы түсініктерін кеңейткендігін, оқуға деген ынтасын арттырғандығын, сыни тұрғыдан ойлауды дамытуға ықпал еткендігін, ақпарат алу, анықтау дағдыларын меңгеруге көмектескендігін байқадық. Бұл артықшылықтар шет тілін үйренудегі стрессті азайтатындығына көз жеткіздік.

ӘДЕБИЕТ

[1] Memmedova-Kekeç E. Ahmed Yesevi'nin yaşnamesinde "Bilge kışı" arketipi // Türkiye: Milli Folklor. – 2017. – №. 116-3. –101-102 бб.

[2] Trapman J. Divine Wisdom: Diwani Hikmet. - United Kingdom: Living Zen Books, 2013. – p. 320.

[3] Хабилова З. Начать модернизацию тюркской цивилизации призвал Касым-Жомарт Токаев./ З.Хабилова <https://newtimes.kz/politika/127120-nachat-modernizatsiiu-tiurkskoii-tsivilizatsii-prizval-kasym-zhomart-tokaev> - интернет көздері

[4] Кузьмина Н.В. Методы системного педагогического исследования. Учебное пособие. – М.: Народное образование, 2002. – 208с.

[5] Щукин А.Н. Обучение иностранным языкам. Теория и практика. Учебное пособие для преподавателей и студентов. – М.: Филоматис, 2006. – 289с.

[6] Hobsbaum P., Drakakis J. Metre, Rhythm and verse form. – London: Psychology Press, 1996. – p. 208

[7] Кулпеисова З.Ж. Ағылшын тілі сабағында Синквейн қолдану / З. Ж. Кулпеисова <http://sabaq.kz/?p=11143>

- [8] Alam F. Imperial entanglements and literature in English // Asiatic IUM Journal of English and Literature. – 2007. – Vol. 2, No 2. – pp. 25-37
- [9] Шанкереева Ш.Т. Синквейн әдісін ағылшын тілі сабағында қолдану / Ш. Т. Шанкереева http://www.rusnauka.com/8_SNP_2017/Philologia/7_222982.doc.htm
- [10] Joiner E. G., Shrum J. L. Teacher's Handbook: Contextualized Language Instruction // *Modern Language Journal*. – 2010. – Vol. 78, No 3. – pp. 389-390
- [11] Collie J., Slater S. Literature in the language classroom. Cambridge: Cambridge University Press, 1991. – p. 233
- [12] Kunanbayeva S.S. The modernization of foreign language education: The linguocultural-communicative approach / S.S. Kunanbayeva. – United Kingdom: Hertfordshire Press, 2013. – P. 112, 113.

REFERENCES

- [1] Memmedova-Kekeç E. Ahmed Yesevi'nin yaşnamesinde “Bilge kışı” arketipi (The “wise man” archetype in Ahmed Yassawi's Yashnama) // *Milli Folklor*. 2017. Vol. 116, No 3. pp.101 –102 [In Turk.]
- [2] Trapman J. Divine Wisdom: Diwani Hikmet. - United Kingdom: Living Zen Books, 2013. - p. 320
- [3] Habirova Z. Nachät modernizasiu türkskoi sivilizatsii prizval Kasym-Jomart Tokaev (Kassym-Jomart Tokayev called for the modernization of the Turkic civilization) / URL:<https://newtimes.kz/politika/127120-nachat-modernizatsiiu-tiurkskoi-tsvilizatsii-prizval-kasym-zhomart-tokaev>
- [4] Küzmina N.V. Metody sistemnogo pedagogicheskogo issledovania (The methods of systemic pedagogical research.). Uchebnoe posobie. M.: Narodnoe obrazovanie, 2002. 208s. [In Rus.]
- [5] Şukin A.N. Obuchenie inostrannym iazykam. Teoria i praktika (Foreign language teaching. Theory and practice.). Uchebnoe posobie dlä prepodavatelei i studentov. M.: Filomatis, 2006. 289s.[In Rus.]
- [6] Hobsbaum P., Drakakis J. Metre, Rhythm and verse form. London: Psychology Press, 1996. p. 208
- [7] Kulpeisova Z. Zh. Aғылшын тілі сабағында синквейн қолдану (Using the Cinquain in the English lesson) / URL: <http://sabaq.kz/?p=11143>
- [8] Alam F. Imperial entanglements and literature in English // Asiatic IUM Journal of English and Literature. 2007. Vol. 2, No 2. pp. 25-37
- [9] Joiner E. G., Shrum J. L. Teacher's Handbook: Contextualized Language Instruction // *Modern Language Journal*. 2010. Vol. 78, No 3. pp. 389-390
- [10] Shangereeva Sh.T. Sinkvein әдісін ағылшын тілі сабағында қолдану (Using the Cinquain Method in the English Lesson) / URL: http://www.rusnauka.com/8_SNP_2017/Philologia/7_222982.doc.htm
- [11] Collie J., Slater S. Literature in the language classroom. Cambridge: Cambridge University Press, 1991. p. 233
- [12] Kunanbayeva S.S. The modernization of foreign language education: The linguocultural-communicative approach / S.S. Kunanbayeva. United Kingdom: Hertfordshire Press, 2013. pp. 112 –113 .

ЗНАЧИМОСТЬ «ДИВАНИ ХИКМЕТ» В ОБУЧЕНИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ОРИЕНТИРОВАННОМУ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ СТУДЕНТОВ ОТДЕЛЕНИЯ КАЗАХСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

*Сулейменова Ж. А.¹, Корганбеков Б. С.²

*¹ докторант Евразийского национального университета имени Л. Н. Гумилева, г. Астана, Республика Казахстан, e-mail: zhazs@mail.ru
² к.ф.н., профессор Евразийского национального университета имени Л. Н. Гумилева, г. Астана, Республика Казахстан, e-mail: bolat64@mail.ru

Аннотация. Преподаватель всегда ищет новые методы и материалы, чтобы сделать свои занятия интересными и эффективными. Ввиду нехватки материалов для обучения профессионально ориентированному иностранному языку обучающихся отделения казахской литературы, преподаватель дисциплины самостоятельно готовит учебно-методические пособия. В условиях формирования нового Казахстана задача каждого преподавателя – донести будущим специалистам ценную информацию в правильном ключе. Одной из таких уникальных ценностей является коллекция «Дивани Хикмет» Ходжи Ахмета Ясави. Дивани Хикмет является жемчужиной казахской литературы – он позволяет обмениваться понятиями, формировать и координировать мнения, развивать логическое и критическое мышление.

Цель работы – определить большую роль художественной литературы, в том числе «Дивани Хикмет» Ясави в обучении английскому языку, а также обсудить важность и преимущества использования сборника мудростей как хорошего источника в обучении английскому языку по методу Синквейн.

Для достижения цели исследовательской работы рассматриваются современные методы, используемые в образовательном процессе. Благодаря этому формируется владение четырьмя навыками, такими как чтение, письмо, аудирование и говорение.

В ходе исследования рассматриваются такие методы, как накопление теоретического и практического материала, анализ научно-методической литературы, изучение практики Синквейн.

Всестороннее развитие литературоведения диктует современные требования к подготовке специалистов, так как литература является основным звеном не только межъязыковой, но и межкультурной коммуникации. Это определяет научную значимость работы, использование в учебном процессе такого нетрадиционного метода, как Синквейн, и его реализация через хикметы Ясави определяет практическую ценность работы.

В результате нашего исследования мы определили четыре преимущества обучения английскому языку с помощью " Дивани Хикмет", которые представляют собой ценный материал, культурную ценность, обогащение языка и формирование личности. Мы смогли доказать, что эти четыре преимущества могут способствовать совершенствованию четырех навыков (чтение, аудирование, письмо и речь) при подготовке учебного материала. Кроме того, результаты исследования будут необходимы в дальнейшем при подготовке учебно-методических пособий и методических рекомендаций в преподавании дисциплины.

Ключевые слова: метод Синквейн, иностранный язык, литература, Дивани Хикмет, Ясави, учебный процесс, критическое мышление, навыки.

THE IMPORTANCE OF DIWANI HIKMET IN A PROFESSIONALLY ORIENTED FOREIGN LANGUAGE TEACHING TO KAZAKH LITERATURE DEPARTMENT STUDENTS

*Suleimenova Zh. A.¹, Korganbekov B. S.²

*¹ doctoral student of L. N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Republic of Kazakhstan, e-mail: zhazs@mail.ru

² Candidate of Philological Sciences, professor of L. N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Republic of Kazakhstan, e-mail: bolat64@mail.ru

Abstract. The teacher is always looking for new methods and materials to make her/his classes interesting and effective. Due to the lack of materials for teaching professionally oriented foreign language to the students of the Kazakh literature department, the teacher of the discipline prepares teaching materials on his/her own. In the conditions of the formation of the new Kazakhstan, the task of every teacher is to deliver valuable information to future professionals in the right way. One of such unique values is the collection "Diwani Hikmet" by Hoja Ahmet Yasawi. Diwani Hikmet is a jewel of Kazakh literature - it allows sharing concepts, forming and coordinating opinions, developing logical and critical thinking.

The aim of the paper is to identify the great role of fiction, including Yasawi's Diwani Hikmet, in teaching English and to discuss the importance and benefits of using the collection of wisdom as a good source in teaching English using Cinquain method. In order to achieve the objective of the research paper, the current methods used in the educational process are examined and the necessary ones are explored. Through this, the mastery of four skills such as reading, writing, listening and speaking is formed.

Methods such as the accumulation of theoretical and practical material, the analysis of scientific and methodological literature, the study of practice and the "Cinquain" are considered in the research.

Comprehensive development of literary studies requires modern requirements for the training of specialists, as literature is the main link not only of inter-lingual, but also of intercultural communication. This determines the scientific significance of the work, the use of such a non-traditional method as "Cinquain» in the educational process and its implementation through Yasawi Hikmets determines the practical value of the work.

As a result of our research, we have identified four benefits of teaching English through "Diwani Hikmet", which are valuable authentic material, cultural value, language enrichment and identity formation. We were able to prove that these four advantages can contribute to the improvement of four skills (reading, listening, writing and speaking) in the preparation of learning material. In addition, the results of the study will be needed in the future in the preparation of teaching aids and methodological guidelines for the study of the discipline.

Keywords: "Cinquain" method, foreign language, literature, Diwani Hikmet, Yasawi, learning process, critical thinking, skills.

Статья поступила 04.09.2022